

503

DE PUNTJES OP DE

VAN HET PRACTISCH
HUMANISME

FEBRUARI 1955

Orgaan van de
CENTRALE COMMISSIE
PRACTISCH HUMANISME

SECRETARIAAT:

MAURITSSTRAAT 64

UTRECHT

TELEFOON 22870

UIT HET LOGBOEK VAN DE ARK.

Belangrijke gebeurtenissen werpen hun schaduw vooruit, zegt men. Dit geldt in zekere mate voor het karakter van de Conferentie, die op 29 en 30 Januari op de Ark werd gehouden met raadslieden en medewerkers uit diverse secties, behorende tot het terrein van het practisch humanisme.

De aanvang van een nieuw jaar, een nieuwe werkperiode, dienstbaar gemaakt aan waardevolle gedachtenwisselingen over opgedane ervaringen op de verschillende terreinen van onze praktische arbeid in de sanatoria, de ziekenhuizen en de arbeiderskampen.

Een gelegenheid tevens voor het installeren van de nieuwe sectie raadslieden voor het werk onder gedetineerden. Een nieuwe tak van dienst die wederom uitbreiding betekent van de verantwoordelijkheid, waar wij met elkaar in het Verbond voor komen te staan.

Spreeken we van het karakter dat deze werkersbijeenkomst typeerde, dan bedoelen we niet zozeer stil te staan bij de besprekingen en gedachtenwisseling in de diverse sectie-bijeenkomsten, dan wel te wijzen op de gezindheid en toegewijdheid der deelnemers. Een aandacht die het mogelijk maakte zich met ernst rekenschap te geven van de menselijke problematiek, het menselijk tekort waarmee we werden geconfronteerd in de film over de doodstraf: "Wij zijn allen moordenaars". Een thema overigens dat als een der facetten van maatschappelijke onvolkomenheid in zijn kern van ontstellende triestheid niet voor weergave vatbaar is, en dat voor de toeschouwers geen verduidelijking van node heeft.

Lag hier, tijdens de projectie op Zaterdagavond, bij het aanschouwen van het corps van meer dan vijftig medewerkers niet mede de aanleiding, die onze Verbondsvoorzitter inspireerde tot zijn doorleefde toespraak over "De boodschap van het Humanisme" op de Zondagmorgenzitting?

De belangrijke gebeurtenis waarvan deze Conferentie een afschaduwing werd genoemd, kan niet worden aangeduid in één enkele manifestatie. Integendeel, deze gebeurtenis, of anders gezegd, deze reeks van gebeurtenissen zal zich voltrekken buiten de openbaarheid in de ontmoeting van mens tot medemens in het bijzonder. Zij zal zich spreiden in de komende maanden over de ziekenhuizen, de sanatoria, de arbeiderskampen, en nu óók over de strafgevangenissen.

Mogen we als afsluiting van onze conferentie-indruk eindigen met het uitspreken van onze grote waardering voor het feit, dat beide dagen de aanwezigheid van de Directeur-Generaal van het gevangeniswezen, Mr.E.A.M. Lamers getuigde van zijn oprechte belangstelling voor het werk, waarmee onze gevangenisraadslieden inmiddels zijn aangevangen.

x x x x x

"ZICHZELF HELPEN" IN DE MODERNE SAMENLEVING.

Voor het eerste deel van dit artikel wordt verwezen naar het December-nummer van :De Puntjes op de I".

De gecompliceerdheid der maatschappij.

En moeten wij tenslotte niet een ander ter zake doend symptoom noemen, product van onze industriële, commerciële en politieke ontwikkeling: het ontstaan van wat genoemd kan worden de grote apparaten : de grote

fabrieken

fabrieken, de trusts, de banken, de politieke partijen, de vakverenigingen, de staten zelf met hun enorme bureaucratieën? Zij zijn alle zeer groot en zeer machtig en zij gebruiken hun macht vaak op onverklaarbare wijze en zij maken de maatschappij nog gecompliceerder. Ik wil niet ontkennen, dat hun ontstaan onvermijdelijk was, zij kunnen zelfs nuttig en noodzakelijk zijn, maar in ons dagelijks leven versterken ook zij ons gevoel van niet-begrijpen, van tekortschieten, ons gevoel in het raderwerk vermalen te worden, machteloos te zijn.

De consequenties der moderne maatschappij.

Laat ons nu samenvatten, wat de consequenties van de moderne maatschappij zijn, wanneer wij het probleem van zichzelf helpen in ogenschouw nemen. De beschreven ontwikkeling betekent enerzijds, dat de mens in de moderne maatschappij meer en meer wordt los gemaakt van de natuurlijke, menselijke verbanden, waarbinnen hij in andere samenlevingen gewoon was op te groeien, zich veilig te voelen, zich vredig te voelen en waar hij in dat gevoel van zekerheid gewoon was te leren, hoe hij met zijn eigen land moest omspringen, met zijn eigen huis, zijn, zijn eigen kinderen en zijn eigen levensproblemen. Anderzijds moet de mens, terwijl hij die omringende zekerheid verliest en steeds eenzamer wordt, volslagen nieuwe wegen voor zijn leven vinden, nieuwe verantwoordelijkheden op zijn schouder nemen in een nieuwe omgeving, ongekende problemen oplossen en dat vaak tezamen met totaal vreemde mensen.

Enerzijds ondermijnt dus de moderne maatschappij het menselijk vermogen om zichzelf te helpen, om zich op zichzelf te verlaten; anderzijds verwacht de moderne samenleving van de moderne burger, dat hij zijn problemen op een hoger niveau dan ooit oplost, gezien de noodzaak zich steeds aan te passen aan het veranderende leven.

Is het dan verwonderlijk, dat het natuurlijk vermogen van de mens, de traditionele manieren waarop hij zichzelf placht te helpen, tekortschieten? Is het dan verwonderlijk, dat de "breakdown" in al zijn vormen en vermommingsen een algemeen symptoom is geworden? En is het verwonderlijk, dat in die omstandigheden de wil van de mens om zichzelf te helpen vaak zwakker wordt, dat hij ontmoedigd is en angstig naar hulp van anderen uitziet?

Nieuwe vormen van onderlinge hulp kunnen zich dan ontwikkelen. Onderlinge hulp is echter -sociologisch gezien- een bijproduct van gemeenschapszin. Het ontwikkelt zich eigenlijk alleen in betrekkelijk kleine nauw verbonden groepen. Wij hebben in de oorlog in de bezette landen vele nieuwe vormen van onderlinge hulp leren kennen, maar in die tijd dreef ons aller steeds dreigende vijand ons meer dan ooit tevoren op een hoop. Dit was een tijdelijk gebeuren. De ingrijpende sociale ontwikkeling, zoals die aangegeven wordt door het uit elkaar vallen van menselijke verbanden, zette zich na de oorlog met vernieuwde kracht voort. Ze schept geen gunstig klimaat voor nieuwe vormen van onderlinge hulp; integendeel, ze verzwakt de basis daarvoor: de menselijke gemeenschap. Wat dan overblijft, is de mogelijkheid aan anderen hulp te vragen.

Zo komen wij tot de conclusie, dat de bezorgdheid of wellicht het individu in de moderne maatschappij begint zich te veel op hulp van anderen te verlaten, heel nauw verbonden is met onze bezorgdheid over de hele ontwikkeling van onze moderne wereld.

Wat kunnen wij er aan doen?

Wat kunnen we er aan doen? Wat is de waarde van deze diagnose, wanneer zij ons niet tenminste enige aanwijzingen geeft voor de te volgen koers? Ik geloof, dat er enkele conclusies getrokken kunnen worden, maar ik kan daarvan slechts een paar voorbeelden geven.

Ten eerste moeten wij realistisch en ondogmatisch zijn. Wij moeten in een realistische en ondogmatische geest onderzoeken, wat er in een gegeven situatie verwacht kan worden van het zichzelf helpen van het individu of de groep en welke hulp van anderen het individu en de groepen nodig hebben om hun problemen op te lossen.

Er is het gevaar, dat men te zeer verwacht, dat mensen zichzelf kunnen redden; het kan wreed en verlamdend werken, wanneer men self-help verwacht van een mens, die het hoofd moet bieden aan te grote moeilijkheden. Het is bijv. niet realistisch om te verwachten, dat een arbeider in onze moderne, geïndustrialiseerde maatschappij zonder hulp van anderen door lange perioden van werkloosheid heenkomt en omdat dat niet realistisch is, zijn onze Westerse systemen van werkloosheidsverzekering of steun een noodzakelijk antwoord op de grote moderne gevaren van werkloosheid op grote schaal, die het individu niet kan voorzien, laat staan in de hand houden. Iedereen, die dan beweert, dat men zichzelf moet helpen, bevordert ontredering; iedereen, die gelooft en bouwt aan een systeem van sociale zekerheid draagt bij tot het behoud van menselijke kracht.

Laten wij ons ook realiseren dat, wanneer wij het probleem psychologisch bekijken, het vragen van hulp een teken van zwakte kan zijn, van gemakzucht, maar dat het ook een teken kan zijn van kracht: de kracht om je eigen reserves en de draagwijdte van de gevaarlijke situatie, waarin je je bevindt, juist tegenover elkaar af te wegen. En dat geldt niet alleen voor de situaties, die wij tot nu toe in gedachten hadden: nl. de situatie wanneer een individu op moet roeien tegen sterke sociale stromingen, die geheel buiten zijn macht schijnen te liggen. Het geldt ook voor een ander soort situatie, die nogal eens voorkomt in het maatschappelijk werk: wanneer een individu min of meer tegen de draad, tegen de bestaande sociale orde, ingaat. Het kan dus gevaarlijk zijn te veel van de mens te verwachten. Maar ook is het gevaarlijk te weinig van hem te verwachten, te veronderstellen, dat er een te grote behoefte aan hulp is.

Het hele thema van deze conferentie draait min of meer om het feit, dat wij ons bewust moeten worden van de gevaren van te veel hulp, van het verslappende effect, dat dat kan hebben op het individu of op de groep, die geholpen wordt; natuurlijk is dit niets nieuws en heeft men dit door de gehele geschiedenis heen geweten. Toch geeft de geschiedenis van de filantropie en het maatschappelijk werk vele voorbeelden te zien van de verwoestende uitwerking, die soms met helpen gepaard kan gaan. Waarom? Het schijnt, dat velen van ons, wanneer wij tenminste niet te veel belemmerd zijn in de expressie van onze gevoelens, sterk worden aangesproken door een vraag om hulp. In de meesten van ons, wanneer wij vrij en natuurlijk zijn, is er een sterke begeerte om te helpen.

"Altruism is a natural, healthy expression of the state of maturity" (Alexander). Wanneer het niet zo'n sterke en diepgewortelde begeerte was, zou het niet zo moeilijk zijn haar te controleren en de hulp, die wij geven op een rationele basis, te beperken tot dat wat werkelijk noodzakelijk is in de feitelijke situatie.

Laten wij ons even herinneren, wat ik in het begin gezegd heb. Zowel sociologisch als psychologisch leeft de mens in een wankel evenwicht tussen zichzelf kunnen redden en hulp van anderen, tussen de begeerte naar onafhankelijkheid en de onvermijdelijke existentiële afhankelijkheid. Dat wil zeggen, dat enerzijds betrekkelijk kleine factoren ons zorgvuldig opgebouwd evenwicht kunnen doorbreken en ons brengen tot een schijnbaar volslagen staat van afhankelijkheid. Het is in die staat, dat wij om hulp vragen en vaak de indruk wekken, dat wij volslagen hulpeloos zijn en volslagen hulp nodig hebben, d.w.z. hulp, die praktisch op ieder terrein ligt, en een groot deel van onze verantwoordelijkheid overneemt. Maar die indruk is verkeerd, omdat juist zoals iets kleins ons uit ons evenwicht wierp, ook een klein duwtje ons misschien al in staat stelt onszelf te herstellen.

(wordt vervolgd).

X X X X X

TIJDSCHRIFT-OVERZICHT

(Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk, 20-12-1954).

In de bibliotheek van ons Verbond bevindt zich een studiewerkje over de ongeschoolde arbeider. In deze in 1952 door Dr. J. Haveman gepubliceerde analyse overheerst de mening dat de ongeschoolde arbeiders als groep dienen te worden beschouwd die afwijkt van de burgerlijke normen, een soort sociale sub-cultuur. Een probleem wat dringend om een oplossing vraagt.

Een publicatie van Drs. J.A.A.v. Doorn in 1954 schijnt dit probleem aan een nader onderzoek te hebben onderworpen. Hierin critiqueert hij de neiging die hier en daar bestaat om de ongeschoolde arbeider als stereotype te beschouwen, staande beneden het niveau van de burgerlijke normen. Er verkeren nog steeds bepaalde groepen in een z.g. proletarische situatie waarop "tot dusverre" economische, politieke, sociale of culturele invloeden nog geen vat hebben gekregen.

Zodra dit echter in het emancipatieproces zal gelukken, dan resteren de groepen bestaande uit debielen, psychopaten, en anderen met tekorten aan wilskracht en concentratievermogen. Zij vormen a.h.w. de restgroepen van "onvolwaardigen" uit de proletarische achterhoede van ongeschoolde arbeiders. De identificatie echter "ongeschoolden - laagste maatschappelijke groep" acht Drs. v. Doorn onjuist.

Voor de raadslieden van het Verbond, die uiteraard veel in aanraking komen met de ongeschoolde arbeider, is het van belang de zienswijze van Drs. v. Doorn aan eigen ervaring te toetsen.

Het Nederlandse Gevangeniswezen in de jaren 1945 tot en met 1953, een voortreffelijk verslag van de directeur-generaal van het gevangeniswezen over de problemen waarvoor zijn afdeling zich zag geplaatst, de vernieuwingen die zijn tot stand gebracht, de onvervulde verlangens.

Het verslag is verschenen bij het Staatsdrukkerij- en Uitgeversbedrijf te 's Gravenhage en aldaar verkrijgbaar. Prijs f.2.35. Voor de geestelijke raadslieden in de strafgestichten een onmisbaar boekje.

Gedenkt der Gevangenen van Prof. Mr. J.M. van Bemmelen, uitgave Martinus Nijhoff, 's Gravenhage. Prijs f. 2.90.

Een aantal opstellen over hervorming van het strafrecht in gevangnissen, eerder als artikelenreeks verschenen in "De Telegraaf".

zonder

Zonder dieper op de inhoud in te gaan willen wij hier opmerken, dat onze geestelijke raadslieden ongetwijfeld bij verschillende opmerkingen van de schrijver een vraagteken zullen plaatsen. Nu men echter in de gelegenheid is de inhoud van dit boekje te vergelijken met het zakelijke, maar daarom van niet minder belangstelling voor de gedetineerde getuigende verslag over "Het Nederlandse Gevangeniswezen", is het goed er kennis van te nemen.

Het Maatschappelijk Werk in Amerika blijft in beweging.

In het Tijdschrift voor Maatschappelijk Werk van 25 Januari 1955 (uitgave N. Samson N.V., Alphen aan de Rijn - jaarabonnement f.12.75) geeft Mej. M. Kamphuis, directrice van de Groninger School voor M.W. enkele indrukken van haar tweede bezoek aan de Verenigde Staten van Noord-Amerika.

Het artikel is zo belangwekkend, dat het de moeite zou lonen het in zijn geheel over te nemen, ware het niet, dat plaatsgebrek zulks onmogelijk maakt. Niet alleen om dit, maar ook om vele andere waardevolle artikelen, die regelmatig in dit veertiendaags tijdschrift worden gepubliceerd moet een abonnement op dit blad sterk worden aanbevolen. Met betrekking tot de bijdrage van Mej. M. Kamphuis volstaan we met enkele citaten.

"En meer nog dan vroeger is het mij duidelijk geworden dat het ontstaan en de ontwikkeling van het social-casework in een dialectisch licht gezien moet worden: omdat de maatschappij vaak zo hard en meedogenloos is, werden de Amerikaanse maatschappelijke werkers gedreven tot een zo grote inzet aan warmte en denkkraft en verfijnde aandacht voor de hulpbehoevende en voor hen, die nog niet hun plaats gevonden hadden. Om het wat grof te zeggen, een doel van het maatschappelijk werk werd zo goed omdat de maatschappij vaak zo slecht was.

Vele jaren is de horizon van het maatschappelijk werk beheerst geweest door de sky-scraper : het social casework. Die had een speciaal profiel, men denke aan de afkeer van het huisbezoek, aan het principe dat de cliënt altijd zelf nadrukkelijk om hulp moet vragen en zelf zijn beslissing moet nemen, een principe dat naar ons besef wel vaak een zwaar juk op de schouders van de cliënt legde."

Na erop gewezen te hebben, dat een tiental jaren geleden de groeptherapie, wereldbeschouwelijke en godsdienstige achtergronden nauwelijks een punt van overweging waren, en maatschappelijke factoren te veel buiten beschouwing bleven vervolgt Mej. M. Kamphuis in haar beschrijving van de huidige situatie:

"Binnen het domein van het casework zien we dat het huisbezoek niet meer is het nog niet geëlimineerde zwakke punt, overblijfsel van antieke tijden,, maar een authentieke plaats krijgt onder de formule van het zien van de cliënt "in his social context"..... Men is de ontoreikendheid van de almaar passieve houding van de maatschappelijke werker gaan beseffen en men waagt het weer als het nodig is autoriteit te gebruiken, raad te geven, suggesties te doen. De psycho-analyse speelt nog wel een belangrijke rol, maar de lucht is toch ook vol van allerlei culturele factoren, sociale en cultureel-anthropologische noties. En vooral de sociale factoren zijn weer in ere hersteld.....

Verder wordt overal de klok geluid voor "Social Action". "Wij zijn te veel in het social casework gedoken en hebben vergeten dat wij een veel bredere taak hebben. Wij moeten veel meer aandacht aan sociale actie geven."

Wat men hier precies mee bedoelt..... is mij nog niet altijd duidelijk, maar ongetwijfeld is dit een wapenkreet die wel resonantie vindt. En ten laatste: zelfs de magerheid van de principiële bezinning wordt beseft. Wij zien dat er pogingen gedaan worden iets meer "philosophy" in de Amerikaanse en Europese betekenis van dit woord aan het werk te geven.

Bewijs van Goed Zedelijk Gedrag.

In het Februari-nummer 1955 van het Maanblad voor Berechting en Reclassering bespreekt (dr.N.)M(uller) het Voorlopig Verslag van de Vaste Commissie voor Justitie (2de Kamer) over het wetsontwerp op de justitiële documentatie en de verklaringen omtrent het gedrag.

Na er op gewezen te hebben, dat de leden eenparig de indiening van het ontwerp toejuichen bespreekt dr. N. Muller enkele critische opmerkingen uit de Vaste Commissie.

Ernstig bezwaar heeft zij tegen twee suggesties: I "Enkele leden" wensten dat zou worden "volstaan met het geven van opdracht aan de griffies van de arrondissementsrechtbank om verklaringen "onbekend in het strafregister" af te geven resp. te weigeren deze af te geven"; II "Verschillende van de hier aan het woord zijnde leden achtten het dan ook gewenst dat de regeling in die zin wordt gewijzigd dat de burgemeester uitsluitend mag afgaan op de inlichtingen welke uit de strafregisters tot hem komen, en niet op andere gegevens welke goeddeels ook met een geheel ander doel verzameld worden."

Dr. N. Muller tekent hierbij aan: "De beide suggesties beperken de "bewijzen" principieel tot een verklaring omtrent het al of niet veroordeeld zijn. Dat zou ook hun reële betekenis beperken - en de mogelijkheid bestaat dat meer particuliere ondernemingen zouden ontstaan om inlichtingen over personen (sollicitanten enz.) te verzamelen ten dienste van hun opdrachtgevers op minder gewetensvolle wijze en zonder de waarborgen, die bij de burgemeesters gewoonte resp. voorschrift is. En bovendien: het is juist de strekking van het hele ontwerp dat aan het enkele feit van het al of niet veroordeeld zijn niet een zo uitsluitende betekenis zal worden gegeven - noch voor onthouding, noch voor toekenning van het "bewijs".

Dat brengt mee, dat, in geval/vroegere veroordeling, een zoveel mogelijk objectief onderzoek - met gegevens pro maar ook contra onder waarborg van deugdelijkheid verzameld - aan de werkelijk gereclasserde reclassent de hem toekomende kans in het maatschappelijk verkeer zal verzekeren. Maar dat standpunt verzet zich dan ook tegen te drastische beperking in de bronnen van informatie. De wet moet niet trachten voor elke delinquent een gunstige verklaring te verkrijgen - maar wel voor al die vele vroegere delinquenten omtrent wie goede hoop op een voortgezet maatschappelijke levenswijze mag gekoesterd worden. En daartoe lijkt ons het wetsontwerp een redelijke weg te wijzen."

X X X X X

UIT DE BELEVENISSEN VAN EEN RAADSMAN.

-Kersen op sap.-

"Kijk, zei de beheerder, daar zit-ie. Morgen gaat-ie er onherroepelijk uit. Zuipt als een ketter, heeft z'n ontslag."

Achter het verlichte raam van de barak vertoont zich een gezicht

/van

als

als van een handlanger van Al Capone; donker toegeknepen ogen, een bult op 't voorhoofd. 'k Herinner me z'n stem, enkele avonden geleden in het donker buiten de barak. Een zachte stem, rustig vertellende over de moeilijkheden van de reisregeling. Een stem waarin niets aanwezig was, wat een "onguur individu" deed vermoeden. Die alleen maar een rechtvaardige zaak trachtte te bepleiten. Ontslagen wegens wangedrag; dronkenschap na herhaalde waarschuwing.

"Wij waren er ook bij, die eerste avond. Even erg als hij. Maar hij kàn het niet laten, 's jammer; hij kwam op voor onze rechten, was voorman in onze put, maar hij maakte het te bont, en werd tot voorbeeld gesteld wanneer het hier niet veranderde."

De anderen hebben elkaar bijtijds gevonden, in en rondom de kampcommissie. In plaats van naar de kastelein lopen die kerels nou de kamers af om medewerkers aan de vrije avonden. De lange, die nooit afscheid kan nemen van z'n klompen, sjouwt nog laat langs de bedden op zoek naar leden voor een mondharmonicacclub. Een, die een roes als oproerige dwarskop met muziek van kapotte ruiten zal begeleiden, op zoek naar een mondorgeltjesensemble!

Een week later in de cantine schuift-ie op me af met z'n klompen. Z'n hand zwaait in de richting langs de wand, en dan langs het toneel. Een vijftal prijzen liggen op een rijtje te wachten. De linkerwand is bezet met tafeltjes voor de kaartcompetitie, en op het groene laken wordt een biljartwedstrijd uitgestreden.

"Een hele voorraad shag van Niemeyer, gratis! We hebben de pakjes open gemaakt, iedereen moet wat hebben. Zaterdag en Zondag spelen we ook. En Woensdags als we loon beuren, gaat de penningmeester rond voor de kas. Morgenavond onze eerste toneelavond om te zien wie spelen kan. We willen gaan voetballen, en er komen wielerwedstrijden om het kamp..." Al explicerende duikt hij in de Erven Niemeyer voor z'n zoveelste saffie, (dat moèt getoond worden), en roept de voorzitter er bij. Samen overwegen we een artikeltje voor "Onze Kampkrant", en een uitnodiging aan naburige kampen om te komen kijken en ervaringen uit te wisselen. Opeens ontdek ik het rode gezicht van een ouwe bekende uit een ander kamp die naar hier is overgeplaatst. Ik denk aan het scherpe gesprek dat we daar hadden en de rol van klaagmuur die ik voor z'n ironische geladenheid vervulde. Hij zwaait me toe met een queue: "Weet U nog, die keer?", zegt-ie! Z'n felle oogjes tintelen, en we hebben pret elkaar weer te zien. "Woensdagavond, komt U kijken, dan beginnen we met toneel; ik heb de leiding."

De secretaris-op-klompen beweegt zich als een veldheer langs de groepjes kaartende mannen. Als ik van m'n bezoek aan de kamers langs de cantine het kamp verlaat, is daar nog een zee van licht. De sluitingstijd wordt overschreden.-

Een verhaaltje dat smaakt naar "kersen-op-sap". Maar dat niet zo zoet is, omdat het wáár is. De man die ontslagen wordt, ondanks z'n gevoel voor recht, óók voor z'n mede-arbeiders, zit in de knoei als hij thuiskomt. Een van de velen die slachtoffer zijn van lege tijd in een vreemde omgeving, los van de huiselijke sfeer.

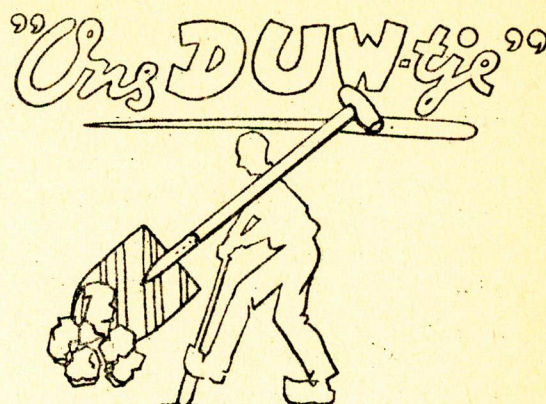
Er is voldoende bekend over de betekenis van "creatieve bezigheid" om de grote waarde hiervan te beseffen. Laat die creativiteit ergens beginnen, al is het in het doodgewone spel. Er komen dan vanzelf andere mogelijkheden. De Dienst in al haar vertakkingen, de kampbeheerder die in z'n functie talloze eigenschappen moet bezitten, de cantine-baas, en de arbeiders zelf, dit hele organisme van levende wezens zullen ontdekkingen doen

die een goede onderlinge relatie doen ontstaan.

En is het voor de raadsman niet van vitaal belang wanneer hij zijn gesprekken met de arbeiders kan ontvouwen vanuit die gezindheid? Ik wacht op een gesprek met de man die Woensdag het toneel-debuut zal leiden. En je kan er donder op zeggen dat hij geen klagmuur meer van node zal hebben!-

d'See-Uyl.

=====

HOE ZEGGEN WE HET?

DE METHODIEK VAN HET GESPREK OP DE KAMER IX.

In een lange serie van 8 artikelen behandelden we de methodiek van het gesprek op de kamer. De serie werd bovendien voorafgegaan door een drietal artikelen die er inderdaad logisch aan vooraf moesten gaan. Ze handelden namelijk over het secundaire karakter van het kamergesprek ten opzichte van de bemoeienis met de individuele mens, over het kamergesprek als inleiding tot het individuele contact en over het groepsge-
sprek als middel tot geestelijk werk op zichzelf. Het is tijd om het geheel nog eens te overzien en samen te vatten. Het gevaar zou anders dreigen, dat men door de vele bomen het bos niet meer zou zien.

We begonnen dan in "Ons DUW-tje" van April 1953 met de twee aspecten die ons geestelijk werk in de arbeiderskampen heeft: het gesprek met de groep op de kamer en de bemoeienis met de individuele mens, die geestelijke steun behoeft. In een rangorde van belangrijkheid gezien hebben we de bemoeienis met de individuele mens nadrukkelijk primair gesteld en het gesprek met de groep ten opzichte daarvan een secundair - zij het geenszins onbelangrijk - karakter toegekend. Deze prioriteit van de individuele bemoeienis is in een vijftal stellingen geargumenteerd, die culmineeren in het eenvoudige feit, dat de mens die in min of meer acute levensmoeilijkheden verkeert onze steun 't meest en het eerst nodig heeft en in het feit dat geestelijke steun in het persoonlijk gesprek intenser, meer to the point kan zijn en dieper kan reiken en daardoor meer voor betrokkene kan betekenen dan het gesprek in de groep. In practicijs betekent dit dat de raadsman in een Arbeiderskamp zich de kans op een goed en waardevol kamergesprek graag laat ontgaan als een mens in persoonlijke moeilijkheden zijn tijd en aandacht vraagt. Het betekent ook, dat de centrale aandacht van de raadsman uitgaat naar de individuele mens en zijn noden.

In de praktijk, zo betoogden we in het artikel van Juni 1953, gaat echter het algemene kamergesprek aan de individuele zorg vooraf. Willen we dus het zwaartepunt op de bemoeienis met de individuele mens laten liggen, dan moet het gesprek op de kamer in de eerste plaats dienen voor het leggen van de persoonlijke contacten, in het bijzonder met hen die in levensmoeilijkheden verkeren. Ons introductie-gesprek is daar sterk op gericht en geeft steeds nadrukkelijk onze bereidheid tot het verlenen van

hulp

hulp in moeilijkheden aan. Nog belangrijker is in dit verband dat de raadsman in het kamergesprek en contact met de groep zelf ontdekt wie zijn be-
moeienis en steun nodig heeft. Dit is een subtiele en moeilijke, maar tot de essentie van het werk van de raadsman behorende taak. Zij is in het artikel met een aantal voorbeelden uit de praktijk toegelicht.

In het derde artikel (Juli 1953) is aan het kamergesprek naast de functie van inleiding tot het persoonlijke contact nog een tweede belangrijke - zij het secundair gestelde - functie toegekend, n.l. die van mid-
del tot geestelijk werk in en met de groep. In beginsel heeft het groeps-
gesprek geen ander doel dan het gesprek met het individu. Het wil krach-
ten wekken die heenleiden naar een vollediger mens-zijn en de mens daar-
door sterker in het leven doen staan.

De volgende artikelen - van October 1953 tot en met Januari 1955 -
zijn dan speciaal gewijd aan de methodiek van dit gesprek met de groep op
de kamer.

Drie dingen hebben we daarbij (Oct. 1953) vooropgesteld:

1. Een gesprek over levensbeschouwelijke vragen wordt niet geforceerd.
De raadsman is bij de arbeiders te gast. De arbeiders bepalen zelf
waarover en of er een gesprek gevoerd zal worden. Wel tracht de
raadsman belangstelling te wekken.
2. Het gesprek is eenvoudig van toon en taal. Het gaat in ons geeste-
lijk werk niet om theoretische scholing of het bijbrengen van kennis,
maar om iets te wekken aan besef van menselijke waarden, waarin de
mens zichzelf herkent.
Dat kan alleen in voor die mens, in casu de arbeiders, verstaanbare
taal. Men make gebruik van voorbeelden uit het dagelijkse leven, van
gelijkenissen en parabelen.
3. Het gesprek blijve een gesprek. De raadsman wake er voor niet alleen
aan het woord te zijn en het gesprek niet in een inleiding of lezing
te laten ontaarden. Door de stof steeds vragender- en nooit poneren-
derwijs aan de orde te stellen zet hij de mensen aan het denken en
brengt hij ze tot praten.

Vervolgens hebben we 4 methoden voor de aanpak van het gesprek op
de kamer onderscheiden.

1. De aansluiting bij het toevallig opkomende gesprek. (Dec. 1953).
De raadsman sluit aan bij het onderwerp dat toevallig ter tafel
komt of ook bij een opmerking die gemaakt wordt en uitgangspunt voor
een dieperreikend gesprek kan zijn. Dit is in beginsel de meest juis-
te vorm daar het onderwerp uit de groep zelf voortkomt, daarin blijk-
baar leeft en waarschijnlijk ook het meest de belangstelling zal hebben.
Het is tegelijk de moeilijkste vorm omdat de raadsman er geheel onvoor-
bereid voor komt te staan. De raadsman tracht daarbij richting en lei-
ding aan het gesprek te geven. Met een aantal voorbeelden wordt dit
in het betreffende artikel toegelicht. Uit de voorbeelden blijkt nog
eens te meer het belang en de methodiek van het vragenderwijs aan de
orde stellen van de stof.
2. Het uitgestelde - of vervolggesprek. (Februari 1954).
Op de kamers met een min of meer stabiele bevolking kan het nuttig
zijn een onvoltooid gesprek op een bepaald punt af te breken of een
nieuw aan de orde gekomen vraagstuk buiten bespreking te houden om

er bij afspraak een volgende keer op terug te komen. Deze methode heeft het voordeel dat men de belangstelling wakker houdt en voor die volgende keer een aanknopingspunt heeft. Zij heeft bovendien het voordeel dat de raadsman zich er op kan voorbereiden en er illustratief materiaal bij kan zoeken. Het artikel geeft weer tal van voorbeelden, waarop de raadsman ook voor eigen gebruik kan teruggrijpen.

3. Het uitgelokte gesprek (Maart 1954).

Een uitstekende methode om het gesprek direct los te maken en richting te geven is het uitlokken van het gesprek door het stellen van een vraag, het vertellen van een ervaring, of van iets dat men gelezen heeft. Men doet het weer niet stellerwijs, maar steeds in de vorm van: Wat denken jullie daar nou van? Of: Is dat nou zo? Men kan zelfs aan het geponeerde een zekere tot tegenspraak prikkelende vorm geven. In het artikel zijn weer vele voorbeelden gegeven, die tegelijk een arsenaal van materiaal bieden, waaruit de raadsman putten kan.

4. De georganiseerde praatavond (April 1954).

Een afzonderlijke praatavond in een aparte kamer vereist een vrij sterke belangstelling en een initiatief, die beiden door de arbeiders in de kampen niet gemakkelijk worden opgebracht. Een speciaal georganiseerde praatavond moet als het ware opbloeien uit de persoonlijke contacten die de raadsman in een kamp heeft, zij het dan de raadsman daarbij stimulerend optreedt. Inschakeling van enkele belangstellenden en de kampcommissie bij de organisatie is bijna voorwaarde. Er wordt eerst aan begonnen als de raadsman van het slagen vóór wat de deelname betreft, vrijwel zeker is. Ook in zuiver organisatorisch opzicht (afspraken over de kamer, brandende kachel enz.) moet alles tot in details geregeld zijn.

De raadsman stelt het onderwerp weer vragenderwijs aan de orde en het gehele gesprek loopt het best langs een reeks van logisch opeenvolgende vragen.

Het is gewenst vooraf een aantal afspraken met de deelnemers te maken volgens welke het gesprek een goed verloop kan hebben. Ze zijn in het artikel opgesomd. Het artikel geeft ook stof en uitgangspunten voor de gesprekken. In de nummers van Mei/Juni 1954 en December 1954 is vervolgens een volledig uitgewerkt voorbeeld van een praatavond over het onderwerp: "Het verschil tussen mens en dier", gegeven. Daarin vindt men tevens gedemonstreerd hoe een onderwerp in een reeks van logisch opeenvolgende vragen kan worden geprepareerd.

In een laatste artikel (Januari 1955) is hetzelfde onderwerp nog eens in de vorm van een werkschema, zoals het de raadsman als leidraad voor een praatavond kan dienen, gegeven.

We besluiten hiermee de artikelenserie over "Het gesprek op de Kamer". De raadsman vinde er stof en mogelijkheden in om het kamergesprek de betekenis te geven die het uit een oogpunt van geestelijk werk zoveel mogelijk hebben moet. Hij bedenke er echter steeds bij dat de eerste en belangrijkste functie van het gesprek op de kamer is : inleiding tot het persoonlijke contact, in het bijzonder met hen die in moeilijkheden verkeren. Een kamergesprek is niet mislukt, als het niet verder reikte dan de dagelijkse dingen, wanneer daardoor de band tussen raadsman en arbeiders is versterkt en de mogelijkheid tot de vertrouwensrelatie, die voor de bespreking van persoonlijke levensproblemen voorwaarde is, werd vergroot.

NIEUWS UIT EN OM DE KAMPEN.

Hoewel tot tweemaal toe door vorst en sneeuw onderbroken, is het werk in de kampen weer in volle gang. De kampen, die in de nazomer en het late najaar werden gesloten in verband met de oogstwerkzaamheden zijn allen weer heropend.

In de Limburgse Peel kreeg kamp America weer bezetting. Het wordt verzorgd door Raadsman v.d. Wulp.

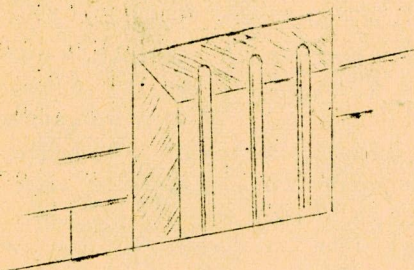
Ook het kamp Slootdorp in de Wieringermeer, dat slechts korte tijd geen bezetting had, is weer geopend, zodat Raadsman de Vroome eveneens zijn taak heeft hervat.

Juist voordat Raadsman van Corschot het kamp Aagtekerke op Walcheren van Raadsman Dekker, die tijdelijk verhinderd was, zou overnemen, werd van Oorschot ziek. Hij moest in een ziekenhuis te Amsterdam worden opgenomen. We hopen van harte dat hij bij het verschijnen van dit nummer het ziekenhuis al weer heeft kunnen verlaten en wenssen hem een spoedig en volledig herstel toe. De raadslieden Schermer en De Priester verzorgen nu tijdelijk tezamen de drie kampen op Walcheren.

Op het eiland Schouwen-Duiveland heeft raadsman v.d. Vliet assistentie gekregen van de Heer D. Hack, die nu één van de zeven kampen daar, n.l. het kamp Elkerzee, voor zijn rekening heeft genomen.

Raadsman Hack woonde reeds onze conferentie te Nunspeet bij. We behoeven hem hier nauwelijks nog te introduceren. Ook voor de arbeiders in zijn kamp is hij reeds geen vreemde meer. Zijn adres is: Provincialeweg B-129 a, Renesse. Telefoon 124.

x x x x x

V A N A C H T E R D E T R A L I E S

D E C E L.

Het is zeer merkwaardig, alhoewel op zichzelf niet onverklaarbaar, dat als regel oorlogen hebben geleid tot allerlei hervormingen van strafstelsels. In zulke rumoerige perioden immers verdwijnen niet alleen de commune delinquenten naar een strafinrichting, doch als gevolg van de politieke troebelen, maken ook anderen met deze instituten kennis, die nadat zij weer in de vrije maatschappij zijn teruggekeerd, de belangstelling voor het gevangeniswezen groter maken en gaande houden.

Van Coornhert is een boekje bekend over het gevangeniswezen, dat hij omstreeks 1567 schreef, toen hijzelf in de gevangenis te 's Gravenhage zat opgesloten. Zijn werk heeft een belangrijke stoot gegeven in de richting van de rasp- en spinhuizen, inrichtingen waarin voor het eerst gewerkt werd volgens het beginsel van de arbeids-therapie.

In 1798

In 1798 verdwijnt in ons land de pijnbank, ongetwijfeld in verband met de grote wantoestanden in de strafgestichten in Frankrijk.

In Amerika, nl. bij de Quakers, bepleit men omstreeks diezelfde tijd cellulaire gevangenisstraf, niet uit reactionnaire overwegingen, doch omdat de eenzaamheid de delinquent aan het denken zou brengen, de weg naar innerlijke strijd en overwinning vrij zou maken. Onder hun invloed en door het optreden van andere hervormers zien we in de 19e Eeuw ook in ons land de grote, massieve, naar onze smaak veel te sombere centrale gevangenissen verrijzen, die, hoe goed overigens ook bedoeld, ons thans een blok aan het been blijken te zijn. De kerngedachten, die aan deze gestichten ten grondslag lagen, waren:

1. Centrale, overzichtelijke gestichten (de koepelgevangenissen te Arnhem, Breda, Haarlem).
2. Cellulaire opsluiting. Ter voorkoming van morele infectie. In de cel komt de delinquent tot inkeer. Zelfs bij de godsdienstoefeningen zaten de gedetineerden in kleine, amphitheatergewijs gebouwde hokjes, van voren van kippengaas voorzien. Buiten de cel droegen de mensen cellappen.
3. De zedelijke verbetering van de gestrafte door onderwijs, bezoek en godsdienstige verzorging.

Met betrekking tot de arbeid genoemd onder het derde punt heeft het Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen, opgericht in 1823, zich bijzonder verdienstelijk gemaakt. Dit genootschap bestaat nog, zij het onder de naam van Nederlands Genootschap tot Reclassering. Dit genootschap is tegenwoordig niet meer belast met het onderwijs aan de gedetineerden, noch met de godsdienstige verzorging. Wel heeft men, naast nieuwe vormen van arbeid buiten de gestichten, nog steeds zijn celbezoekers, thans reclasseringsbezoekers genaamd.

Op den duur bleken ook aan het cellulaire systeem enorme bezwaren verbonden te zijn. Mede door de bijzondere maatregelen (de kippenhokken in de gestichtskerk en de afschrikwekkende kap), maar ook vanwege de eenzaamheid als zodanig werd de cel wel genoemd een "uitvinding des duivels".

Ten tijde van de eerste wereldoorlog, bij de enorme toename van de criminaliteit wordt het cellulaire systeem noodgedwongen doorbroken. Men laat in werkplaatsen en zelfs buiten de gebouwen de gedetineerden gemeenschappelijk arbeid verrichten. Ook voor ontspanning bracht men de gedetineerden buiten de uren voor arbeid in groepsverband tezamen, zodat de cel steeds meer het karakter kreeg van nachtverblijf.

En hiermee was de discussie cel - gemeenschap weer volledig geopend. Dat deze discussie voortduurt tengevolge van het feit, dat zoveel waardevolle burgers in de laatste oorlog met de gevangenis hebben kennis gemaakt, is alleszins begrijpelijk.

Het ziet er naar uit, dat langzamerhand het stadium van overeenstemming is bereikt. In het uitermate belangrijke verslag van de directeur-generaal van het gevangeniswezen over de arbeid van zijn afdeling in de jaren 1945 tot en met 1953 staat op pag. 14 : "Ten opzichte van het vraagstuk cel of gemeenschap, waaromtrent in de vorige eeuw in hoofdzaak werd beslist ten gunste van het cellulair stelsel, werd gekozen voor een synthese van cel en gemeenschap, "een synthese, welke de goede elementen uit beide verenigt en de slechte ter zijde laat", met dien verstande evenwel, dat de commissie de gemeenschap zag "als de meest bepalende factor van het toekomstige

gevangeniswezen

gevangeniswezen". Dergelijke synthese schept de gelegenheid tot differentiatie in de strafvoltrekking in verband met de persoonlijkheid van de gedetineerden."

Intussen blijken met dergelijke samenvattingen, hoe belangrijk in principe zij ook mogen zijn, alle problemen nog niet opgelost.

Aan welke eisen moeten de gemeenschapsverblijven en de cellen voldoen? Ziedaar vragen, die gemakkelijk kunnen worden aangevuld en waarop een antwoord niet achterwege kan blijven.

In Mei 1949 werd door de directeur-generaal van het gevangeniswezen een werkgroep in het leven geroepen, die een voortreffelijke en uitvoerige studie heeft geschreven over de cel, zijn huidige tekorten en de mogelijkheden tot verbetering.

Ook deze werkgroep is onmiddellijk gestuit op het grote probleem, dat de huidige gebouwen oproepen. Gebouwd aan de periferie van een stad zijn heel wat gestichten langzamerhand volkomen ingebouwd. Grond voor uitbouw of aanleg van sportvelden is veelal niet aanwezig. De gebouwen zijn bovendien zo hecht van constructie, dat wezenlijke verandering abnormaal grote sommen zullen vragen. De werkgroep komt daardoor tot de merkwaardige conclusie, dat, "wat nieuwbouw betreft meer gedacht (is) aan semi-permanente constructies, om te voorkomen, dat, zoals deze generatie met de weinig bruikbare maar onverwoestbare bouwwerken van voorheen moeilijkheden ondervindt, komende generaties op soortgelijke wijze gehandicapt zouden worden in hun mogelijkheden tot constructieve verwezenlijking der alsdan heersende denkbeelden en opvattingen."

Intussen ziet de werkgroep toch nog diverse mogelijkheden om de cel meer aanvaardbaar, minder deprimerend, minder het zelfrespect, dat juist vergroot dient te worden, aantastend te maken.

Zo wordt voorgesteld nieuwe deuren aan te brengen, zonder het irriterende kijkgat en zonder de morsige en smerige deuren makende schafteklep. In de deur gebouwd een acceptabel raam met gordijn van lichte kleur, gedeeltelijk draaibaar gemaakt. In overweging wordt gegeven het raam oppervlak van iedere cel te verdubbelen, aan de wanden zgn. schilderijenlatten aan te brengen, de vloeren een beter aanzien te geven, het tonnenstelsel, dat volkomen verouderd en onhygiënisch is, te veranderen, door, uiteraard kleine, gesloten w.c.'s met watercloset in de cellen aan te brengen, dan wel, of in combinatie daarmee gemeenschappelijke w.c.'s en toiletgelegenheden in ieder gesticht te bouwen. In plaats van de ijzeren kribben worden aanbevolen opklapbedden, voorzien van ombouw met gordijn en geflankeerd door kastjes, die gedacht worden als bergplaats voor boeken, studiemateriaal, eetgerei, toiletbenodigdheden.

Een normale stoel, in plaats van de kruk, een losse tafel ter vervanging van de aan de muur bevestigde klaptafel.

In iedere cel denkt men zich een luidspreker, die zowel in als buiten de cel kan worden ingeschakeld.

Uit het eerdergenoemde verslag Het Nederlandse Gevangeniswezen in de jaren 1945 tot en met 1953 blijkt, dat het directoraat-generaal reeds druk doende is een aantal voorgestelde verbeteringen tot stand te brengen.

Er is in dit bijna 40 pagina's tellende rapport uiteraard meer over de cel naar voren gebracht. Aan een beschouwing heeft met bijv. onderworpen, de verschillende soorten cellen, zoals werk-cel, zieken-cel, straf-cel.

Dit korte overzicht moge echter bewijzen, dat de geestelijke raadslieden van het Humanistisch Verbond komen in een wereld, die volop in beweging is en waarin het, mede daardoor, goed is te werken.

=====